Archwilio Cymru
Audit Wales

Cyngor Sir y Fflint

Crynodeb Archwilio Blynyddol 2022

Dyma grynodeb ein harchwiliad ar gyfer Cyngor Sir y Fflint.

Mae'n dangos y gwaith a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2022. Mae ein crynodeb archwilio'n rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Ceir rhagor o wybodaeth am y dyletswyddau hyn ar ein gwefan.

Ynglŷn â'r Cyngor

Rhai o'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu

Ffeithiau allweddol

Mae gan y Cyngor 67 o gynghorwyr sy'n cynrychioli'r pleidiau gwleidyddol canlynol:

- Llafur 31
- Annibynnol 22
- Annibynnol Cyngor Sir y Fflint 4
- Democratiaid Rhyddfrydol 4
- Eryr 3
- Ceidwadol 2
- Anymochrol 1

Gwariodd y Cyngor £280.3 miliwn ar ddarparu gwasanaethau[1] yn ystod 2021-22[2].

[1] Rydym yn diffinio gwariant ar wasanaethau fel cost gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Ariannu Gwariant, namyn costau unrhyw wasanaethau a ariennir o'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu praeseptau, ardollau a llog ar ddyledion.

[2] Ffynhonnell: Datganiad o Gyfrifon 2021-22

Ffeithiau allweddol

O ran y sefyllfa ar 31 Mawrth 2022, roedd gan y Cyngor £55.6 miliwn o gronfeydd ariannol wrth gefn defnyddiadwy[3].
Mae hyn yn cyfateb i 19.8% o wariant blynyddol y Cyngor ar wasanaethau[4].

Mae 3% o'r 92 o ardaloedd yn Sir y Fflint yn rhai yr ystyrir eu bod ymhlith y 10% o ardaloedd mwyaf amddifadus yng Nghymru; dyma'r isaf ond pedwar o'r 22 o gynghorau unedol yng Nghymru.[5]

Rhagamcanir y bydd poblogaeth Sir y Fflint yn cynyddu 3% rhwng 2020 a 2040 o 156,400 i 161,300, gan gynnwys gostyngiad o 5% yn nifer y plant, gostyngiad o 3% yn nifer y boblogaeth o oedran gweithio a chynnydd o 27% yn nifer y bobl 65 oed a throsodd[6].

Dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol

Gwnaethom gwblhau gwaith yn ystod 2021-22 i gyflawni'r dyletswyddau canlynol

- Gwelliant parhaus

  Yn ystod 2021-22, bu'n rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu a wnaeth y Cyngor fodloni'r gofynion adroddiad perfformiad mewn perthynas â 2020-21.

- Archwilio'r Cyfrifon

  Bob blwyddyn mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor i wneud yn siŵr y rhoddir cyfrif priodol am arian cyhoeddus.

- Gwerth am arian

  Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i gael gwerth am arian am yr adnoddau y mae'n eu defnyddio, a rhaid iddo fod wedi'i argyhoeddi ei fod wedi gwneud hyn.

- Yr egwyddor datblygu cynaliadwy

  Mae angen i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â'r ddyletswydd datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant a chymryd camau i'w cyflawni. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol asesu i ba raddau y maent yn gwneud hyn.

[3] Rydym yn diffinio cronfeydd ariannol wrth gefn defnyddiadwy fel cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio ar gyfer costau refeniw, lle nad yw'r diben wedi'i ddiogelu gan y gyfraith. Mae hyn yn golygu cyfanswm y gronfa gyffredinol, cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi a balansau ysgolion. Nid yw'n cynnwys cronfeydd wrth gefn y Cyfrif Refeniw Tai, derbyniadau cyfalaf na grantiau cyfalaf anghymwysedig.

[4] Ffynhonnell: Datganiad o Gyfrifon 2021-22

[5] Diffinnir ardal yn y cyd-destun hwn fel 'Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is'. Ffynhonnell: StatsCymru

[6] Ffynhonnell: StatsCymru

Yr hyn a nodwyd gennym

Archwiliad o Gyfrifon 2021-22 Cyngor Sir y Fflint

Bob blwyddyn rydym yn archwilio datganiadau ariannol y Cyngor.

I gyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol rydym yn cwblhau prosiectau penodol, ond rydym hefyd yn dibynnu ar waith archwilio arall, a gwaith cyrff rheoleiddio megis Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn (yr arolygiaeth addysg). Rydym yn cymryd canfyddiadau ein gwaith archwilio i ystyriaeth wrth asesu a yw'r Cyngor wedi sefydlu trefniadau i sicrhau gwerth am arian. Caiff ein canfyddiadau a'n casgliadau eu crynhoi isod.

Ar gyfer 2021-22:

- Rhoddodd yr Archwilydd Cyffredinol farn ddiamod bod datganiadau ariannol y Cyngor yn gywir ac yn deg ar 27 Ionawr 2023, sef pedwar diwrnod cyn terfyn amser diwygiedig Llywodraeth Cymru.
- cafodd Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac Adroddiad Naratif y Cyngor eu paratoi yn unol â Chod CIPFA a chanllawiau perthnasol. Roeddent hefyd yn gyson â'r datganiadau ariannol a baratowyd gan y Cyngor ac ein gwybodaeth am y Cyngor.
- roedd ansawdd y datganiadau drafft a gyflwynwyd i'w harchwilio ar 6 Gorffennaf 2022 yn dda.
- gwnaed nifer o newidiadau i ddatganiadau ariannol y Cyngor a gododd o'n gwaith archwilio, a thynnwyd sylw'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio at y rhain yn ein Hadroddiad ar yr Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ym mis Ionawr 2023.
- yn ogystal â chyfrifoldebau'r Archwilydd Cyffredinol am archwilio datganiadau ariannol y Cyngor, mae ganddo gyfrifoldeb hefyd am ardystio nifer o hawliadau am grantiau a ffurflenni grantiau. Ni nodwyd unrhyw broblemau arwyddocaol yn ein gwaith hyd yma.
- cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol y dystysgrif a oedd yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon ar gyfer 2021-22 wedi cael ei gwblhau.

Gwelliant parhaus

Ardystiodd yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor wedi bodloni ei ddyletswyddau sy'n weddill o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 ar gyfer blwyddyn ariannol 2021-22, fel y'i cadwyd gan orchymyn a wnaed o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Adolygiad asesu risg a sicrwydd

Rydym wedi adolygu'r trefniadau a roddir ar waith gan y Cyngor i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio ei adnoddau. Mae ein gwaith yn canolbwyntio ar yr agweddau canlynol ar drefniadau'r Cyngor:

- Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021
- Cynllunio ar gyfer adfer
- Cynlluniau lleihau carbon
- Trefniadau huanasesu

Caiff ein canfyddiadau o'r gwaith hwn eu nodi yn ein hadroddiad Asesu Risg a Sicrwydd.

Arolygiaethau eraill

Gwnaethom hefyd ystyried canfyddiadau Archwiliadau Sicrwydd a gwblhawyd gan Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac adroddiadau Estyn, yn ogystal ag unrhyw gamau dilynol a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb iddynt. Nododd AGC gryfderau a meysydd gwella â blaenoriaeth, a bydd yn adolygu ar gynnydd y meysydd hyn drwy ei chyfarfodydd adolygu gwerthuso perfformiad gyda phenaethiaid gwasanaeth a chyfarwyddwr y Cyngor. Ni chynhaliwyd unrhyw arolygiadau yng Nghyngor Sir y Fflint yn ystod y cyfnod hwn, ond mae Estyn wedi ailddechrau cynnal ei hadolygiadau o ysgolion lleol yng Nghonwy, ac mae gwasanaethau sydd wedi'u cofrestru ag AGC yn Sir y Fflint yn cael eu hadolygu'n rheolaidd.

Astudiaethau llywodraeth leol

Yn ogystal â gwaith lleol ym mhob cyngor, bob blwyddyn rydym hefyd yn cynnal astudiaethau ar draws y sector llywodraeth leol i wneud argymhellion ar gyfer gwella gwerth am arian. Ers yr adroddiad gwella blynyddol diwethaf, rydym wedi cyhoeddi'r adroddiadau canlynol

Cydweithio rhwng y Gwasanaethau Brys (Ionawr 2022)

Mae'r adroddiad hwn yn archwilio a yw'r gwasanaethau brys yng Nghymru yn cydweithio'n fwy agos i wneud defnydd gwell o adnoddau. Nid yw cydweithio ar draws y gwasanaethau brys i wneud y defnydd gorau o adnoddau'n gysyniad newydd. Mae gwasanaethau brys wedi bod yn cydweithio'n agos i ddarparu gwasanaeth gwell ar gyfer y cyhoedd am flynyddoedd lawer. Mae mentrau partneriaeth arloesol wedi arbed arian, wedi lleihau amseroedd ymateb lleol ac wedi cyfrannu at ddiogelu'r cyhoedd. Er gwaethaf hyn, ceir disgwyliadau cynyddol ym mholisi'r llywodraeth ac mewn deddfwriaeth bod angen i gydweithio ddigwydd yn ddyfnach ac yn gyflymach i sicrhau bod gwasanaethau rheng-flaen yn gallu ymateb i'r heriau sy'n wynebu Cymru yn yr 21ain ganrif. Ein casgliad ar y cyfan yw bod cydweithio rhwng gwasanaethau brys golau glas yn tyfu'n raddol ond bod angen newid sylweddol mewn gweithgarwch i gynyddu'r effaith i'r eithaf a gwneud y defnydd gorau o adnoddau.

Taliadau Uniongyrchol (Ebrill 2022)

Mae Taliadau Uniongyrchol yn ddewis yn lle gofal neu gymorth a drefnir gan yr awdurdod lleol, a gallant helpu i ddiwallu anghenion unigolyn neu ofalwr. Nod Taliadau Uniongyrchol yw rhoi mwy o ddewis, mwy o hyblygrwydd a mwy o reolaeth i bobl dros y cymorth y maent yn ei gael. Roedd ein hadroddiad yn ystyried sut y mae Taliadau Uniongyrchol yn helpu i gynnal llesiant pobl ac a ydynt yn gwella ansawdd bywyd pobl. Gwnaethom fwrw golwg ar y modd y mae awdurdodau lleol yn rheoli Taliadau Uniongyrchol ac yn annog pobl i'w defnyddio, ac a yw'r gwasanaethau hyn yn rhoi gwerth am arian. Nodwyd gennym fod Taliadau Uniongyrchol yn cael eu gwerthfawrogi'n fawr, gyda'r bobl a ymatebodd i'r arolwg yn cydnabod eu bod yn eu helpu i aros yn annibynnol. Nodwyd gennym hefyd bod y gwaith o reoli a chefnogi pobl sy'n defnyddio Taliadau Uniongyrchol yn amrywio'n eang, a bod defnyddwyr gwasanaethau a gofalwyr yn cael gwasanaethau o safon wahanol.

'Amser am Newid' – Tlodi yng Nghymru (Tachwedd 2022)

Nid ffenomen newydd mo Tlodi yng Nghymru ac mae mynd i'r afael â thlodi, yn enwedig tlodi plant, wedi bod yn flaenoriaeth hirsefydlog i Lywodraeth Cymru ac i gynghorau yng Nghymru.

Mae'r argyfwng costau byw presennol yn effeithio ar ragor o bobl a bod teuluoedd sydd wedi llwyddo i fyw'n gyfforddus mewn tlodi am y tro cyntaf. Mae nifer o'r ysgogiadau i leddfu tlodi y tu hwnt i reolaeth Cymru. Mabwysiadodd Llywodraeth Cymru Strategaeth Tlodi Plant yn 2011, ond mae hon yn hen yng nghyd-destun yr argyfwng costau byw sydd ohoni, ac fe wnaed i ffwrdd â'r targed i ddileu tlodi plant erbyn 2020. Mae cynghorau a phartneriaid yn blaenoriaethu gwaith ar dlodi, ond mae'r cymysgedd o ddulliau a thirwedd partneriaethau sy'n gymhleth yn golygu bod uchelgeisiau, ffocws, camau gweithredu a blaenoriaethau'n amrywio'n fawr. Mae Llywodraeth Cymru'n trefnu bod cyllid refeniw sylweddol ar gael ond, oherwydd cymhlethdod a natur y materion, nid yw cyfanswm lefel y gwariant yn hysbys, ac ni ŵyr yr un cyngor beth yw maint llawn ei wariant ar fynd i'r afael â thlodi a'i leddfu. Mae pob cyngor yn ddibynnol ar grantiau ond mae natur fyrdymor rhaglenni grant, gweinyddiaeth rhy gymhleth, gwendidau mewn canllawiau a chyfyngiadau grantiau, ac anawsterau gwario arian yn golygu nad yw cyllid yn cael yr effaith y gallai ei chael. Mae cynghorau'n ei chael hi'n anodd cyflawni gwaith ataliol oherwydd maint enfawr y galw o blith pobl mewn argyfwng.

'Cyfle wedi'i golli' – Mentrau Cymdeithasol (Rhagfyr 2022)

Mae Mentrau Cymdeithasol yn eistedd rhwng y sectorau cyhoeddus a phreifat. Maent yn cymhwyso strategaethau masnachol i gael y gwelliannau mwyaf posibl mewn llesiant ariannol, cymdeithasol ac amgylcheddol, yn aml ar gyfer grwpiau unigol mewn cymdeithas, cymunedau diffiniedig neu ardaloedd daearyddol. Gall mentrau cymdeithasol weithio ym mhob un o sectorau economi Cymru ac ym mhob rhan o'r wlad, ac maent yn fwyfwy amlwg yn neddfwriaeth Senedd Cymru. Er eu bod yn honni eu bod yn gwerthfawrogi Mentrau Cymdeithasol, ychydig o awdurdodau lleol sydd wedi mapio eu gweithgarwch ac nid yw'r rhan fwyaf o awdurdodau yn gwybod beth yw maint y ddarpariaeth yn eu hardal. Mae llai na thraean o awdurdodau lleol yn ystyried bod ganddynt gydberthynas ragweithiol a chefnogol â Mentrau Cymdeithasol ac nid oes gan yr un ohonynt strategaeth neu bolisi a neilltuwyd yn benodol sy'n egluro sut y maent yn bwriadu hyrwyddo a thyfu'r sector. O ganlyniad, nid yw'r awdurdodau lleol yn manteisio ar botensial Mentrau Cymdeithasol er mwyn helpu i ddarparu gwasanaethau a all wella ansawdd bywyd pobl. Mae trefniadau caffael a chomisiynu presennol yn aml rhwystro Mentrau Cymdeithasol rhag ymgysylltu, a hynny'n anfwriadol, gan eu bod yn fiwrocrataidd. Nid yw gwerth cymdeithasol – y gwerth ychwanegol y gall prosesau comisiynu ei ddwyn – yn un o'r cymhellion allweddol i lawer o awdurdodau lleol. Nodwyd gennym nad yw'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn cyflawni eu cyfrifoldebau o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ac yn hyrwyddo Mentrau Cymdeithasol yn effeithiol.

'Gyda'n gilydd fe allwn ni' – Cydnerthedd a hunanddibyniaeth cymunedau (Ionawr 2023)

Yn erbyn y sefyllfa hon sy'n gryn her, mae awdurdodau lleol yn dangos diddordeb cynyddol mewn hybu a thyfu cydnerthedd cymunedau; arfogi pobl i wneud mwy drostynt hwy eu hunain a bod yn llai dibynnol ar y wladwriaeth. Er bod 19 o'r 22 o awdurdodau lleol yn blaenoriaethu cydnerthedd cymunedau, yn rhy aml mae'r gwaith yn cael ei ddiffinio'n wael ac mae'r camau gweithredu sy'n tanategu cynlluniau'n rhy gul o ran eu ffocws. O ystyried yr heriau cymdeithasol, ariannol a demograffig sy'n wynebu Cymru, mae angen tyfu a chyflymu gweithgarwch. Mae capasiti, adnoddau a sgiliau yn brin, mae pobl yn wynebu dewisiadau anos ac yn ei chael hi'n anodd ymdopi â'r argyfwng costau byw. Mae gan gymunedau ac

awdurdodau lleol eu hunain alluoedd gwahanol ac maent yn dechrau o leoedd gwahanol gyda'u heriau unigryw eu hunain i'w goresgyn. Rydym yn amlygu arferion ac enghreifftiau cadarnhaol sy'n dangos sut y mae eraill yn ceisio mynd i'r afael â her galluogi pobl i fod yn llai dibynnol ar wasanaethau awdurdodau lleol, a sut y maent yn cefnogi ac yn hwyluso'r newid hwn.

Gwaith sydd yn yr arfaeth ar gyfer 2022-23

Gwnaethom hefyd fwrw golwg ar yr heriau a'r cyfleoedd allweddol sy'n wynebu'r Cyngor. Gallai'r rhain gael effaith ar allu'r Cyngor i gyflawni ei rwymedigaethau cyfreithiol mewn perthynas â'r egwyddor datblygu cynaliadwy a'r modd y mae'n defnyddio'i adnoddau.

Mae ein gwaith arfaethedig ar gyfer 2022-23 yn cynnwys:

- Sicrwydd ac asesu risg gan gynnwys ffocws ar y canlynol:
  - Sefyllfa ariannol
  - Rheoli'r rhaglen gyfalaf
  - Defnyddio gwybodaeth am berfformiad – gan ganolbwyntio ar adborth gan ddefnyddwyr gwasanaeth a chanlyniadau
- Adolygiad thematig – gofal heb ei drefnu. Mae'r adolygiad hwn yn cynnwys y sectorau iechyd a llywodraeth leol
- Adolygiad thematig – digidol
- Atal digartrefedd

Mae’r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth, ac fe’i penodwyd gan Ei Mawrhydi’r Frenhines. Mae’r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud ei waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy’n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori’r Archwilydd Cyffredinol. Caiff Swyddfa Archwilio Cymru ei dwyn i gyfrif gan y Senedd.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, awdurdodau tân ac achub, parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau o werth am arian mewn llywodraeth leol, yn asesu cydymffurfiaeth â’r gofynion sy’n weddill o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 a gall gynnal arolygiadau arbennig dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hi, Comisiwn y Senedd a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Archwilio Cymru yw’r enw ymbarél ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy’n endidau cyfreithiol ar wahân â’u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain, fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae’r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.